

סיכומי הדרך היומי

מחודדים

בפיך (קידושין ל')

ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net
שמחים לבשר על חידוש שמיעת השיעורים בטלפון
בעברית ובאנגלית במספר 0799-379-634

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פיגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל

שבת קודש פרשת וארא - כ"ו טבת תשע"ח

דף מ"ו ע"א

ואם בעל הבית אומר גנובים הם בידו - בכל אופן היוצא
נאמן, שאין מחזיקין על האדם לומר שהוא גנב.

הטוען על זוג של מספרים וספרי אגדתא שיש ביד יתומים
שהם שלו והשאלם לאבי היתומים, והביא עדים שהיו שלו
- נאמן, שאביהם לא היה נאמן לטעון לקוחים הם בידי,
שעשויים להשאל ולהשכיר.

שומר הבית נאמן לישיבע על מי שנכנס למשכן את בעל
הבית, וישלם לבעל הבית על פי שבועתו. ובשכירו ולקטטו
שלא מסר לו שמירת הבית נסתפקו בגמרא אם יכול
לישיבע.

טען בעל הבית שלקח הנכנס גביע של כסף - אם איש אמיד
הוא או שהוא נאמן ובני אדם מפקידים בידו נשבע ונוטל,
ואם לאו לא.

נחבל נשבע ונוטל כשיש בו חבלה במקום שיכול לחבל
בעצמו. אבל במקום שאינו יכול לחבל בעצמו, כגון שעלתה
לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו, ואין שם אחר - נוטל בלא
שבועה.

חשוד על שבועת שוא, או על שבועת ביטוי לשעבר, כגון
'אכלתי' ו'לא אכלתי' - פסול לשבועה, אע"פ שאין בה
כפירת ממון. אבל אם עבר על שבועת ביטוי להבא, כגון
שנשבע 'אוכל' ולא אכל, או 'שלא אוכל' ואכל, אינו פסול
לשבועה, שבשעת שבועה לא הוציא שקר מפיו, אלא
שלאחר מכן כפאו יצרו.

יום ראשון פרשת בא - כ"ז טבת תשע"ח

דף מ"ז ע"א

היו שניהם חשודים - לפי גירסת המשנה: לרבי מאיר
יחלוקו ולרבי יוסי חזרה שבועה למקומה. למסקנת רב
נחמן: לרבי יוסי יחלוקו, וכן הכריע רב נחמן להלכה.

לדברי האומר חזרה שבועה למקומה, נחלקו אמוראים
להיכן חזרה: לרבותינו שבבבל, והם רב ושמואל - חזרה
שבועה לסיני, ובית דין אין נזקקים לא לשבועה ולא
לפרעון. לרבותינו שבארץ ישראל והוא ר' אבא - חזרה
שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישיבע משלם. (דין
יתומים מן היתומים מבואר להלן מח.)

עד אחד שראה אחד חוטף מחבירו, והלה אומר שלי חטפתי
- לדברי רב אבא, מתוך שהחוטף אינו יכול לישיבע כנגד
העד שהרי מודה שחטף, משלם.

האומר מנה לאבא ביד אביך, והלה השיב אין לו אלא
חמשים - נשבע כמו אביו. ואם השיב חמשים אני יודע

אומן אומר שתים קצצת לי, והלה אומר לא קצצתי לך אלא
אחת - או יביא אומן ראיה בעדים שקצץ לו שתים ויטול,
או שישיבע בעל הבית שלא קצץ לו אלא אחת ויפסיד אומן.
(ולרבי יהודה נשבע אומן ונוטל כמו שיתבאר.)

הנותן טליתו לאומן, אומן אומר קצצת לי שתים, ובעל הבית
אומר לא קצצתי לך אלא אחת - כל זמן שטלית ביד אומן
על בעל הבית להביא ראיה, שהאומן מוחזק בטלית ובעל
הבית בא להוציא ממנו ועליו הראיה. נתנה לו, לחכמים
יביא אומן ראיה בעדים ואם לאו ישיבע בעל הבית ויפטר,
שאדם זוכר כמה קצץ. ולרבי יהודה, אם היה בזמנו נשבע
אומן ונוטל, כיון שמן התורה נשבע בעל הבית משום מודה
במקצת, הטילו חכמים את השבועה על האומן.

לרבי יהודה אין שכיר נשבע ונוטל אלא כשיש שם הודאה
במקצת - כגון שאמר לו תן לי שכרי חמשים דינר שיש
לי בידך והוא אומר התקבלת מהן דינר זהב, או שאמר לו
שתים קצצת והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת, לפי
שיש שבועה מן התורה אצל בעל הבית ותקנו חכמים
שתהא אצל שכיר. אבל אם אמר לו לא שכרתיך מעולם
או שאמר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך, המוציא מחבירו
עליו הראיה ואינו נוטל בשבועה, כיון שאין שבועה מן
התורה אלא מדרבנן, לא עשו 'תקנתא לתקנתא'. ולחכמים
נשבע ונוטל גם אם בעל הבית כופר הכל, שעשו גם תקנתא
לתקנתא, אבל אם נחלקו בקציצה אין נשבע ונוטל, שבעל
הבית זוכר כמה קצץ.

התופס גרזן בידו, ואומר אלך ואכרות דקל של פלוני, ונמצא
הדקל קצוץ ונוטל על הקרקע - אין תולים לומר שהוא
קצצו, שמא הגזים ולא עשה.

נגזל נשבע ונוטל כיצד - ראוהו עדים נכנס לביתו ומשכנו,
וטוען בעל הבית שנטל כלים קטנים והסתירם תחת כנפיו,
והעדים לא הכירו בהם.

דף מ"ז ע"ב

ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא, ואמר לקוחין הן
בידי, ובעל הבית אומר השאלתם לו - אם בעל הבית אינו
עשוי למכור כליו, והיו דברים שאין דרכן להטמין, והוא
אדם שאינו צנוע, והם דברים העשויים להשאל ולהשכיר,
בעל הבית נאמן ולא היוצא. אבל אם בעל הבית עשוי
למכור כליו, או שהיו דברים שדרך בני אדם להטמין, או
שהוא אדם צנוע, או שהיו דברים שאין עשויים להשאל
ולהשכיר, היוצא נאמן לומר לקחתים ובעל הבית אינו
נאמן לומר שאולים הם בידו.

אלמנה שמתה - יורשיה גובים את כתובתה מיורשי הבעל עד כ"ה שנה. ולרב ושמואל אינם גובים אלא אם נשבעה בחייה שלא נפרעה.

נשא אשה ראשונה ומתה, נשא שניה ומת הוא - שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה. ולרב ושמואל אין יורשי שניה גובים אלא אם נשבעה קודם שמתה.

כתב לאשתו נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך - הוא אינו יכול להשביעה כשגובה כתובה ולא את יורשיה, אבל אם מת הוא ותובעת כתובה מיורשיו, משביעין אותה, ואת יורשיה אם מתה היא. ולרב ושמואל אין יורשיה גובים אלא אם היתה גרושה ומתה בחייו, אבל אם מת הוא תחילה כבר נתחייבה ליורשיו שבועה, ואינה מורשיה ליורשיה.

דף מ"ח ע"ב

יפה כח הבן (של מלוה) מכח האב: שהאב - המלוה עצמו - אינו גובה מיורשי הלוח אלא בשבועה, אבל בנו גובה בשבועת היורשים, ואם יש עדים שהאב אמר שלא נפרע, אין הבן צריך שבועה כלל. ולרב ושמואל אין דין זה אלא לבית שמאי הסוברים שטר העומד לגבות כגבוי, וממון גמור הוא אע"פ שצריך שבועה ומורישו לבניו.

אין למדים מדברי רב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו בשאר מקומות, ולפיכך הפוגם את שטריו ומת - יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלים. אבל יתומי המלוה שבאו ליפרע מן הערב, אין נוטלים אם מת לוח בחיי מלוה, מאחר שהערב יוציא מן היתומים, הרי זה כיתומים הנפרעים מן היתומים. וכן אם לא הניח המלוה בנים אלא אחים, אין האח נפרע מיתומי הלוח, שאין חילוק בין שבועת שלא פקדני אבא לשבועת שלא ציווני אחי.

לא נתבאר אם הלכה כרב ושמואל או כרבי אלעזר - ולפיכך דיין שעשה כרב ושמואל דינו דין, ודיין שעשה כרבי אלעזר דינו דין. ואין גובים בשטר שמא הלכה כרב ושמואל, ואין קורעים אותו שהרי דיין שעשה כרבי אלעזר וגבה בו דינו דין.

ואלו נשבעים בטענת שמא: השותפין, והאריסין, והאפוטרופסים, והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, ובן הבית שמכניס ומוציא פועלים ומכניס ומוציא פירות, שכל אלו מורים היתר לעצמם. ודווקא אם יש ביניהם טענה של שתי כסף, ולשיטת רב שיש כפירת טענה של שתי כסף. חלקו השותפין והאריסין, אין יכול להשביעו. ואם נתחייב לו שבועה ממקום אחר, מגלגלים עליו את הכל.

מגלגלין על ידי שבועה דרבנן - כגון מי שכופר הכל ונתחייב שבועת היסט מדרבנן, מגלגלין עליו גם שבועת אריסין לאחר שחלקו.

לוח הימנו ערב שביעית, ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף או אריס - אין מגלגלין עליו על ידי שבועת השותפין, כי השביעית הפקיעה הלוואתו. אבל אם נעשה לו שותף או אריס ערב שביעית, ולמוצאי שביעית לוח הימנו, מגלגלין עליו.

יום שלישי פרשת בא - כ"ט טבת תשע"ח

דף מ"ט ע"א

על ידי כל שבועה דרבנן מגלגלין - חוץ מעל יד שבועת שכיר שאין מגלגלין על ידה שבועה אחרת, לפי שהיא עצמה אינה מן הדין אלא להפיס דעתו של בעל הבית. ואם לא טען התובע שייגלגלו עליו - לרב הונא יפתחו לו בית דין גלגול, ולרב חסדא אם טען גלגול מגלגלין, ואם לא טענו אין לנו לפתוח לו.

השביעית משמטת את השבועה - שנאמר וזה דבר השמטה, אפילו דיבור משמטת.

הדרן עלך כל הנשבעין

וחמשים איני יודע - פטור, שנאמר 'שבועת ה' תהיה בין שניהם' - ולא בין היורשים. ואילו אביו היה אומר כן, לרב אבא היה משלם משום שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ולרב ושמואל גם אביו היה פטור, שאין אומרים 'מתוך' (ובין שניהם) בא ללמד שבועה חלה על שניהם).

דף מ"ז ע"ב

שמעון בן טרפון אומר: 'שבועת ה' תהיה בין שניהם' - מלמד שהשבועה חלה על שניהם. אזהרה לעוקב אחר נואף - 'לא תנאף', קוראים בו 'לא תנאף'. 'ותרגנו באהליכם' - תרתם וגיניתם באהלו של מקום. 'עד הגהר הגדול נהר פרת' - תקרב למשוח בשמן ותימשח, שהפרת הוא קטן ונקרא גדול בשביל שנזכר על שם ארץ ישראל. ולרבי ישמעאל עבד מלך כמלך.

הפועלים נשבעים לבעל הבית במעמד חנוני - כדי שיתביישו ממנו.

שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו - לרב הונא: כל אחת באה בפני עצמה ומעידה. לרב חסדא: הואיל ואחת מהן שקרנית שתיהן פסולות.

שני מלוין ושני לווין ושני שטרות, וכל כת מהם חתומה על שטר אחר: לרב הונא: שני השטרות כשרים. לרב חסדא: שניהם פסולים. מלוה ולוה ושני שטרות, שיש לאדם אחד שני שטרות של שתי הלואות על חבירו, כת אחת מהן חתומה על זה והשניה על זה - יד בעל השטר על התחתונה וגובה רק את השטר הקטן מביניהם.

שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות - לרב חסדא: שניהם פסולים. לרב הונא: גובים שתיהם, שאין יכולים להפסיד אחד מן המלוים. שני לווין ומלוה אחד ושני שטרות - לרב חסדא: שניהם פסולים. לרב הונא: נסתפקו בגמרא אם מאחר שאדם אחד הוא כל אחד דוחה ואינו גובה, או שגובה מכל אחד מהם בפני עצמו.

יום שני פרשת בא - כ"ח טבת תשע"ח

דף מ"ח ע"א

אחד מעדי החודש אומר שראה את הלבנה גבוהה ב' מרדעות, ואחד אומר שלש - עדותם קיימת. אחד אומר שלש ואחד חמש - עדותם בטלה, ומצטרפים לעדות אחרת. לרב הונא אפילו לעדות אחרת של ממון, ולרב חסדא לעד אחר של ראש חודש שמעיד כמותו, שיהיו דברי שנים כנגד אחד.

יתומי המלוה שנפרעים מן הלוח עצמו - אין צריכים שבועה, כמו שאביהם היה נפרע ממנו בלא שבועה.

יתומים שנפרעים מן היתומים: מת מלוה בחיי לוח - נפרעים בשבועה שלא פקדנו אבא שהוא פרוע. מת לוח בחיי מלוה - לרב ושמואל אין גובים כלל, שכבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה שלא נפרע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו, שהיתומים לא יוכלו לישבע אותה שבועה שנתחייב, שאינם יודעים שלא נפרע. ולרבי אלעזר נשבעים שבועת היתומים ונוטלים. ולרבי אמי אם עמד המלוה עם יתומי הלוח בדין, ומת, כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ויתומי המלוה מפסידים. לא עמד בדין ומת, יורשיו נשבעין שבועת יורשים ונוטלים.

רב נחמן נסתפק אם הלכה כרב ושמואל - ואפילו אם לא עמד בדין כבר נתחייב לבני לוח שבועה ואינו מורישו לבניו, או שאין הלכה כמותם, ואפילו אם עמד בדין נשבעים ונוטלים. וספיקו לדעת רבי מאיר, אבל להלכה כבר פסק כרבי יוסי בשנים חשודים שיחלוקו אע"פ ששניהם אין יכולים לישבע, וכך גם כאן אע"פ שהיורשים אין יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם נוטלים בשבועה שיכולים לישבע.

**מסכת עבודה זרה
פרק ראשון - לפני אידיהן**

דף ב' ע"א

לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים - אסור לשאת ולתת עמהם, להשאיל ולשאל מהן, להלוותן וללוות מהן, לפורעם ולפרוע מהם. לרבי יהודה נפרעין מהן מפני שמיצר הוא לו, ולחכמים אף על פי שהוא מיצר עכשיו, שמח הוא לאחר זמן.

יש מי ששונה 'אידיהן' - שנאמר 'כי קרוב יום אידם', ויש מי ששונה 'עידיהן' - שנאמר 'וצרי פסל כולם תוהו וחמודיהם בל יועילו ועידיהם המה'.

כל מצוות שישראל עושים בעולם הזה - באות ומעידות להם לעולם הבא, שנאמר 'תנו עידיהם ויצדקו' - אלו ישראל, 'ישמעו ויאמרו אמת' - אלו עובדי כוכבים, שישמעו את המצוות מעידות, ויאמרו: דין הוא שראויים ישראל להצטדק.

דף ב' ע"ב

לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבוא ויטול שכרו, מיד מתקבצים ובאים הגויים בערבוביא, אמר להם הקב"ה: אל תכנסו בערבוביא אלא תכנסו כל אומה ואומה וסופריה, כדי שישמעו כל אחת מה שיאמר להם. נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה החשובה (שטבעה יצא בכל העולם) והחשוב נכנס תחילה לדין, אמר להם הקב"ה במה עסקתם, אומרים לפניו הרבה שווקים ומרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, שווקים להושיב בהם זונות, מרחצאות לעדן עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות, כלום יש בכם מגיד זאת, ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה, מיד יצאו בפחי נפש.

יצאה מלכות רומי ונכנסה מלכות פרס שהיא חשובה אחריה, ויאמרו מה שלא הועיל לרומי לפי שסתרו בית המקדש, ואנו בנינו אותו, א"ל הקב"ה במה עסקתם אומרים לפניו רבש"ע הרבה גשרים גשרנו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה, אמר להם הקב"ה כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, גשרים ליטול מהם מכס, כרכים לעשות בהם אנגריא, מלחמות אני עשיתי, שנאמר ה' איש מלחמה כלום יש בכם מגיד זאת וכו', מיד יצאו מלפניו בפחי נפש. וכן לכל אומה ואומה, שיאמרו הקודמת לא הועילה לפי ששעבדו בישראל ואנו לא שעבדנו. ולא מנו אלא רומי ופרס לפי שמלכותם נמשכת עד ביאת המשיח. ומשיבים האומות להקב"ה, רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל, מיד אומר להם הקב"ה שבע מצות שקיבלתם היכן קיימתם. (המשך להלן דף ג').

מלך וצבור הבאים לדון - מלך נכנס תחלה, שנאמר 'לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל'. לפי שאין כבוד למלך שימתין מבחוץ, ועוד שיקדים קודם שירבה הקב"ה חרון אף מחמת פשעי הציבור.

וארו חיוא אחרי תנינא דמיא לדוב - אלו פרסיים שאוכלים ושותים ומסורבלין [בשר] ומגדלין שער ואין להם מנוחה כדוב.

וזרח משעיר למו' וגו' 'אלוה מתימן יבוא' וגו' - מלמד שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה.

ארבעה שומרים הן: שומר חנם נשבע על הכל, שואל משלם את הכל, נושא שכר ושוכר נשבעין על שבורה שבויה ומתה, ומשלמין על אבדה וגניבה. וזו שיטת רבי יהודה, אבל לרבי מאיר שוכר דינו כשומר חנים ופטור בגניבה ואבידה. ויש שמהפכים השיטות.

אמר לשומר חנם 'היכן שורי' - השיבו 'מת', ובאמת נשבר או נשבה או נגנב או אבד, או השיבו 'נשבר', ובאמת מת או נשבר או נגנב או אבד, או השיבו 'נשבה' ובאמת מת או נשבר או נגנב או אבד, או השיבו 'אבד' ובאמת שמת או נשבר או נשבה או נגנב, או השיבו 'איני יודע מה אתה סח', והוא מת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד, בכל אלו אם אמר 'משביעך אני', ואמר 'אמן' - פטור, ששינה מפטור לפטור.

היכן שורי, אמר לו אבד, משביעך אני ואמר אמן, והעדים מעידים אותו שאכלו - משלם את הקרן. הודה מעצמו, משלם קרן וחומש ואשם. ואם אמר לו נגנב ונשבע, והעדים מעידים אותו שנגנבו, משלם כפל. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.

אמר לאחד בשוק היכן שורי שגנבת, והוא אומר 'לא גנבתי', והעדים מעידים שגנבו - משלם כפל, טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה. ראה עדים שממשמשין ובאין ואמר 'גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי' - אינו משלם אלא קרן, אע"פ שהודה מחמת פחד מהעדים, ואע"פ שלא הודה על טביחה ומכירה - כיון שפטור מכפל, התורה אמרה 'ארבעה וחמשה' ולא שלשה וארבעה.

דף מ"ט ע"ב

אמר לשואל 'היכן שורי', השיבו 'מת', והוא נשבר או נשבה או נגנב או אבד, השיב 'נשבר' והוא מת או נשבה או נגנב או אבד, השיב 'נגנב' והוא מת או נשבר או נשבה או אבד, השיב 'אבד' והוא מת או נשבר או נשבה או נגנב, ונשבע - פטור, ששינה מחובה לחובה. השיבו 'איני יודע מה אתה סח', והוא מת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד, ונשבע - חייב.

אמר לנושא שכר ושוכר 'היכן שורי', השיבו 'מת', והוא נשבר או נשבה, השיב 'נשבר' והוא מת או נשבה, השיב 'נשבה' והוא מת או נשבר, השיב 'נגנב' והוא אבד, השיב 'אבד' והוא נגנב, 'משביעך אני', ואמר 'אמן' - פטור. השיב 'מת' או 'נשבר' או 'נשבה', והוא נגנב או אבד, 'משביעך אני' ואמר 'אמן' - חייב. השיב 'אבד' או 'נגנב', והוא מת או נשבר או נשבה, 'משביעך אני' ואמר 'אמן' - פטור.

כל המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה - פטור, מחובה לפטור חייב. הנשבע להקל על עצמו חייב, להחמיר על עצמו פטור.

לרב כל הנ"ל הפטורים משבועת שומרין, חייבים משום שבועת ביטוי - כיון שישנם בלאו והן. ולשמואל פטורים גם משבועת ביטוי - לפי שאינם בלהבא. ולר' אמי כל שבועה שהדיינים משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי, שנאמר 'או נפש כי תשבע לבטא בשפתים' - 'כי' מלשון 'אם', שרק אם תשבע מעצמה ולא על ידי בית דין.

כי משמש בארבע לשונות - 'אי' 'דלמא' 'אלא' 'דהא'.

הדרן עלך ארבעה שומרין וסליקא לה מסכת שבועות

עד שבא אצל ישראל וקבלוה.

'ויתיצבו בתחתית ההר' - מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל, ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם.

'עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים' - ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירם להם שאם יקיימום לא יקבלו עליהם שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה.

יום חמישי פרשת בא - ב' שבט תשע"ח

דף ג' ע"א

אפילו גוי ועוסק בתורה הוא ככהן גדול - שנאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', לא נאמר כהנים ליום וישראלים אלא האדם.

גדול המצווה ועושה, יותר משאינו מצווה ועושה.

(המשך דברי האומות לעתיד לבוא) האומות משיבים להקב"ה: ישראל שקיבלוה היכן קיימוה, אמר להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את התורה [כולה], אומרים לפניו כלום יש אב שמעיד על בנו, אמר להם שמים וארץ יעידו, אומרים לפניו הם נוגעים בעדות, שנאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה' וגו', ועוד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם ישראל מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו יחזירם לתוהו ובוהו, שנאמר 'יום השישי'. ועוד נאמר 'משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה', שבתחלה יראה ארץ שמה לא יקבלו את התורה, ומשקיבלוה שקטה.

אמר להם הקב"ה מכם יבואו ויעידו בישראל שקיימו את התורה כולה: נמרוד - יעיד באברהם שלא עבד עבודה זרה, לבן - יעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, אשת פוטיפר - ביוסף שלא נחשד על העבירה, נבוכדנצר - בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם, דריוש - בדניאל שלא ביטל את התפלה, בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני - יעידו בישראל שקיימו את כל התורה כולה, שנאמר 'יתנו עידיהם ויצדקו'.

אומרים לפניו אומות העולם: רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה, אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, אלא אע"פ כן מצוה קלה - שאין בה חסרון כיס - יש לי, וסוכה שמה, לכו ועשו אותה, ואע"פ שנאמר 'היום לעשותם' ולא למחר, אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. מיד כל אחד עושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה דתקופת תמוז [שגם לישראל היה נמשך לפעמים תקופת תמוז עד החג], וכל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, ולא כישראל שאע"פ שיוצא משום מצטער אינו מבעט, מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן, שנאמר 'יושב בשמים ישחק' וגו', ואין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד.

דף ג' ע"ב

לעתיד לבא באים עובדי כוכבים ומתגיירין, ואע"פ שאין מקבלים גרים לימות המשיח, נעשים גרים גרורים ומניחין תפילין בראשיהם ובזרועותיהם, ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם. כיון שרואים מלחמת גוג ומגוג שבאים על ה' ועל משיחו, כל אחד מנתק מצותו והולך, והקב"ה יושב ומשחק, שנאמר 'יושב בשמים ישחק' וגו'. וי"א שעל זה נאמר שאין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד. ואע"פ שמשחק עם לויתן, אינו משחק על בריותיו חוץ מאותו היום.

י"ב שעות הם היום: בג' שעות ראשונות - הקב"ה יושב ועוסק בתורה. שניות - יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. (להלן ד' י"א להיפך, שבראשונות דן את

העולם ובשניות עוסק בתורה), שלישיות - יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים. רביעיות - יושב ומשחק עם לויתן. ומיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה, וברביעיות יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה, ומתחילה היה מטטרון מלמד, וי"א שהקב"ה היה עושה שניהם.

בשעות הלילה: י"א שהקב"ה עושה כמו ביום, וי"א שרוכב על כרוב קל שלו ושט בי"ח אלף עולמות, וי"א שיושב ושומע שירה מפי חיות.

כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה - מאכילין לו גחלי רתמים.

כל העוסק בתורה בלילה - הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי'. ויש דורשים פסוק זה: כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה - הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום.

'ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו' - נמשלו בני אדם כדגי הים לומר לך: א. מה דגים שבים כיון שעולים ליבשה מיד מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים. ב. מה דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים. י"מ בעולם הזה שהכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים, וי"מ לעולם הבא כריש לקיש שאין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מגרתיקה ומקדיר, רשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה ומתעדנים בה. ג. מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו, אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחבירו בולע את חבירו. ומטעם זה צריך להתפלל בשלומה של מלכות.

יום שישי פרשת בא - ג' שבט תשע"ח

דף ד' ע"א

'שדי לא מצאנוהו שגיא כח' - בשעת הדין, שאם היה משגיא כוחו נתחייבו כולם כליה. 'גדול אדונינו ורב כח' 'מינך ה' נאדרי בכח' - בשעת מלחמה.

נאמר 'חימה אין לי', ונאמר 'נוקם ה' ובעל חימה' - י"א כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים. וי"א אע"פ שבעל חימה אני - אין לי חימה, שכבר נשבעתי, ומי יתנני שלא נשבעתי.

דרשות שדרשו בכתוב 'אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להן שועי': א. כשהקב"ה דן את ישראל אינו דן אותם כעובדי כוכבים שנפרע בפעם אחת, אלא מעט מעט כפיד של תרנגולת. ב. אפילו אין ישראל עושין מצוה לפני כי אם מעט כפיד של תרנגולין שמנקרין באשפה, אני מצרפן לחשבון גדול. ג. בשכר שמשוועין לפני אני מושיע אותם.

'ואנכי אפדם והמה דברו עלי כזבים' - אמר הקב"ה: אני אמרתי אפדם בממונם בעולם הזה כדי שיזכו לעולם הבא, והמה דברו עלי כזבים. וכן 'ואני יסרתי חזקתי זרועותם ואלי יחשבו רע' - אמר הקב"ה: אני אמרתי איסרם ביסורין בעולם הזה כדי שיחזקו זרועותם לעוה"ב, ואלי יחשבו רע.

'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם' - משל לאדם שנושה מאוהבו ומשונאו, מאוהבו נפרע מעט מעט, משונאו בבת אחת.

'חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע' - אמר אברהם לפני הקב"ה: רבש"ע, חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע. וכל זה בצדיק גמור, אבל בשאינו גמור כתוב 'והכרתי ממך צדיק'. ועוד נאמר 'וממקדשי תחלו', אל תקרי 'ממקדשי' אלא 'ממקדשי', אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו, ומאחר שהיה בידם

למחות ולא מיחו הם כצדיקים שאינן גמורים.

כתוב 'קל זועם בכל יום' ואע"פ כן אנו קיימין, וכתוב 'לפני זעמו מי יעמוד' - כאן ביחיד כאן בצבור.

דף ד' ע"ב

זעמו של הקב"ה בכל יום רגע - שנאמר 'כי רגע באפו, וכן חבי כמעט רגע עד יעבור זעם'. והיא אחת מחמש ריבוא ושלושת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה. ורבינא אמר רגע כמימריה. ואין כל בריה יכולה לכוין אותה רגע חוץ מבלעם הרשע, שנאמר 'וידע דעת עליון', וכל אותם הימים שרצה לקלל את ישראל לא כעס הקב"ה שלא יוכל לקללם בשעת זעמו, ולזה אמר 'מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה'. ואותו רגע הוא בג' שעות ראשונות כאשר כרבולת התרנגולת מתלבנת לגמרי ואין בה חוטים אדומים. ומשמו של רבי מאיר אמרו שהיא בשעה שהמלכים מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחווים לשמש.

כשראו שרי בלק שבלעם רוכב על אתון שאלוהו מדוע אינו רוכב על סוס, והשיב שהיא באגם, מיד אמרה האתון 'הלא אנכי אתונך', אמר בלעם לטעינה בעלמא, אמרה 'אשר רכבת עלי'. אמר בלעם באקראי בעלמא, אמרה 'מעודך ועד היום הזה', ולא עוד אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה, שנאמר 'ההסכן הסכנתי, ונאמר 'ותהי לו סוכנת'.

מין אחד היה מצער לרבי יהושע בן לוי, ובדק בתרנגולת בשעות הראשונות כדי לקללו בשעת הזעם, ולא הצליח, ולמד מזה שאין ראוי לעשות כן, שנאמר 'ורחמינו על כל מעשיו', ועוד נאמר 'גם ענוש לצדיק לא טוב'.

לא יתפלל אדם תפילת מוסף בג' שעות ראשונות ביום ראשון של ראש השנה ביחידות - שהקב"ה דן את העולם ושוא יעיין במעשיו וידחהו. אבל בציבור מותר שזכותיותיהם רבות. ותפילת שחרית מותר גם ליחיד - לפי שהציבור מתפללים. וי"א שבג' ראשונות הקב"ה עוסק בתורה, ומשום כך צריך לזהר בהם, כי התורה נקראת 'אמת' ואין הקב"ה עושה לפני משורת הדין, אבל בשניות הוא עוסק בדין שלא נאמר בה אמת, ועושה גם לפני משורת הדין.

אשר אנכי מצוך היום לעשותם - היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן.

כל מצוות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות אותם לעולם הבא - שנאמר 'תנו עידיהם ויצדקו' - אלו ישראל, 'ישמעו ויאמרו אמת' - אלו עובדי כוכבים. ובאות המצוות וטורפות לעובדי כוכבים לעולם הבא על פניהם, שנאמר 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים', לא נאמר 'נגד העמים' אלא 'לעיני העמים'.

דוד המלך לא היה ראוי למעשה בת שבע, וכן ישראל לא היו ראויים למעשה העגל - אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם חטא יחיד, אע"פ שאין חוזק לזכותו - אומרים לו כלך אצל יחיד. ואם חטאו צבור אע"פ שחטאם מפורסם משל יחיד - אומרים להם כלך אצל צבור. ולזה נאמר על דוד 'נאום הגבר הוקם על' - שהקים עולה של תשובה.

שבת קודש פרשת בא - ד' שבט תשע"ח

דף ה' ע"א

כל העושה מצוה אחת בעולם הזה - מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, וכל העובר עבירה אחת - מלפפתו ומוליכתו ליום הדין. וי"א שקשורה בו ככלב.

לריש לקיש צריך להחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הם לא חטאו אנו כמי שלא באנו לעולם, שלולא חטא העגל לא היו מתים, וכל זמן שהם קיימים אין אנו חשובים לכלום.

ופרשת יבמות ונחלות נאמרו על תנאי אם יחטאו. וסובר כשיטת רבי יוסי שלא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן, ומשום שחבלו מעשיהם 'אכן כאדם תמותון'. ולתנא קמא לא נתבטל מלאך המות שכבר נגזרה גזרה, אלא שקיבלו תורה כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן. ומה שנאמר 'אכן כאדם תמותון' היינו עניות.

זה ספר תולדות אדם - מלמד שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ופרנסיו, וכשהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו.

אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבאוצר ששמו 'גוף', ששם נתנו כל הנשמות העתידיים להוולד.

זיהי ערב ויהי בקר יום הששי - התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

ארבעה חשובים כמת: עני - שנאמר בדתן ואבירים 'כי מתו כל האנשים' ולא מתו אלא ירדו מנכסיהם. סומא - שנאמר 'במחשכים הושיבני עולם'. מצורע - שנאמר במרים 'אל נא תהי כמת'. ומי שאין לו בנים - שנאמר 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי'.

אם בחוקתי תלכו - אין 'אם' אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר 'לו עמי שומע לי' וגו', וכן 'לו הקשבת'.

דף ה' ע"ב

'מי יתן והיה לבכם זה להם' - אמר משה לישראל כפויי טובה (שאמרו על המן 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל') בני כפויי טובה (-אדם הראשון שאמר 'האשה אשר נתת עמדי'), בשעה שאמר הקב"ה 'מי יתן והיה לבכם זה להם', היה להם לומר 'תן אתה'. ולא רמז זאת לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, ומכאן למדנו שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה.

אשריהם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה וגמילות חסדים - יצרם מסור בידם ואינם מסורים ביד יצרם, שנאמר 'אשריכם זורעי על כל מים', אין זריעה אלא צדקה שנאמר 'זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד', ואין 'מים' אלא תורה - שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים'. משלחי רגל השור והחמור - שלעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאו.

בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה או בתה מכרתי לשחוט, שמסתמא שחט הראשון ביומו, וצריך להזהירו שלא ישחט השני שלא יעבור על אותו ואת בנו. ואלו הן: ערב יו"ט האחרון של חג, ערב יו"ט הראשון של פסח, ערב עצרת, וערב ראש השנה. ולרבי יוסי הגלילי גם ערב יוה"כ בגליל.

לפני אידיהן של גויים שלשה ימים אין מוכרים להם בהמה, ולא די ביום אחד מאחר שהוא להקרב. ואין צריך שלשים יום לבדיקת מומין - שלא נפסל אצל גויים אלא מחוסר אבר.

מחוסר אבר אסור להקרב להבני נח - שנאמר 'ומכל החי מכל בשר שנים מכל', אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה. וטריפה נתמעטה ממה שאמר הקב"ה לנח 'אתך' - בדומין לך, ואין לומר שהיה נח טריפה, כי לא יתכן שיאמר לו שיכניס דווקא טריפה כמותו ולא שלימה.

יום ראשון פרשת בשלח - ה' שבט תשע"ח

דף ו' ע"א

מ'לחיות זרע' למדנו - ציוה הקב"ה לנח שלא יכניס זקן או

סריס שאינם בני בנים, כי מ'אתך' היינו אומרים לצוותא בעלמא ולא נתמעט אלא טריפה.

שלשה ימים שלפני אידיהן - הן בלא אידיהן. (דין שלשה ימים שלאחריהם, וזמני אידיהן יתבאר להלן דף ז' ח').

בגמרא נסתפקו אם האיסור לשאת ולתת בג' ימים שלפני אידיהן הוא משום 'הרווחה' שיש לגוי, ויודה לעבודה זרה שלו, ועובר הישראל על 'לא ישמע על פיך', או משום 'לפני עור', שמוכר להם בהמה להקרבה. ונפקא מינה - אם יש כבר בהמה לגוי, שלצד שהוא משום לפני עור מותר למכור לו.

דף ו' ע"ב

לא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח - משום 'לפני עור לא תתן מכשול'. ודוקא כשעומדים בשני צדי הנהר, שאם לא היה מושיט לא היה יכול ליטול מעצמו, אבל אם יכול ליטול מעצמו, לא עבר הנותן משום לפני עור.

נשא ונתן בג' ימים שלפני אידיהן - לרבי יוחנן אסור ליהנות מאותה סחורה, ולריש לקיש מותר. נשא ונתן באידיהן - לדברי הכל אסור.

לא אסרו למכור להם אלא דבר המתקיים, אבל דבר שאינו מתקיים כגון ירק - מותר. ודוקא למכור להם, אבל לקנות מהם אסור - שמתוך שאינו מתקיים הוא שמח במכירתו.

מין ששלח מטבע לישראל ביום אידו - לא יטלנו לעצמו שילך ויודה לע"ז, וגם לא יחזירו שיהיה לו איבה, אלא יזרקנו לבור בפניו כלאחר יד, כדי שלא יבין שהשליכו מדעת.

לשיטת אב"י מעיקר הדין אסור להשאילם, להלוותם, ולפורעם, משום שהוא מרויח להם, אבל לשאול מהם לא אסרו אלא משום גזירה אטו להשאיל, וכן ללוות אטו להלוות, ולפרוע מהם אטו לפרועם. ולר"ב אסור גם באלו מעיקר הדין, לפי שהוא שמח שהישראל צריך לו והולך ומודה לע"ז.

לתנא קמא אין נפרעים מן הגוי בג' ימים שלפני אידיהן - שאע"פ שהוא מיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן. ולרבי יהודה הולכים אחר עכשיו שהוא מיצר. ואע"פ שבחול המועד מתיר לאשה לטפול בסיד אע"פ שמצירה עכשיו משום ששמחה לאחר זמן, היינו משום שכל מה שהתירו במועד מיצר הוא באותה שעה ושמח לאחר זמן. ולרבינא סובר רבי יהודה שהגוי מיצר בפרעון לעולם ואינו שמח לאחר זמן.

לשיטת רבי יהושע בן קרחה אין נפרעים מן הגוי מלוה בשטר, אבל מלוה על פה נפרעים מפני שהוא כמציל מידם. והלכה כמותו אע"פ שהוא יחיד כנגד רבים.

יום שני פרשת בשלח - ו' שבט תשע"ח

דף ז' ע"א

הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום - לרבי מאיר מחזיר לו דמי צמר בלא צבע. ולרבי יהודה מחזיר לו צמר צבוע, ואם השבח יתר על היציאה נותן לצבע את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. רב הונא פסק הלכה כרבי יהודה, ואע"פ שהוא מחלוקת בבבא קמא וסתם בבבא מציעא, ומחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם - אין סדר למשנה בשני מסכתות, ושמא סתם ואחר כך מחלוקת היא. ולר"ב יוסף אין צריך להשמיענו, כי כל נזיקין מסכתא אחת היא ומחלוקת ואחר כך סתם היא. ועוד, שהיא שנויה בבבא מציעא בין הלכות פסוקות.

לתנא קמא לא יאמר אדם לחבירו בשבת: הנראה שתעמוד עמי לערב כדי לעשות מלאכה, ולרבי יהושע בן קרחה

מותר, והלכה כדבריו.

הנשאל לחכם וטימא - לא ישאל לחכם ויטהר. לחכם ואסר - לא ישאל לחכם ויתיר. היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אסר ואחד מתיר - אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו, ואם לאו הלך אחר המחמיר. לרבי יהושע בן קרחה: בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל. והלכה כדבריו.

עמי הארץ שחזרו בהם ורוצים שיחזיקו אותם בתורת חברות לסמוך עליהם - לרבי מאיר: אין מקבלים אותם עולמית. לרבי יהודה: ללשון ראשון - אם חזרו במטמוניות אין מקבלים אותם, בפרהסיא מקבלים אותם. וללשון ב' - אם עשו עבירות שעד הנה במטמוניות, מקבלים אותם, עשו בפרהסיא אין מקבלים אותם. לרבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה: בין כך ובין כך מקבלים אותם, שנאמר 'שובו בנים שובבים'. והלכה כאותו הזוג.

דף ז' ע"ב

לרבי ישמעאל בג' ימים לפני אידיהן ובג' שלאחריהם אסור לשאת ולתת עמהם, ולחכמים לפני אידיהם אסור, ולאחריהם מותר. ונאמרו כמה דרכים בגמרא מה בין שיטת התנא במשנה הראשונה שהאיסור הוא לפני אידיהם, לשיטת חכמים שבמשנה שניה: א. לתנא קמא שלשה ימים הם חוץ מיום אידיהן, ולחכמים הם ואידיהם. ב. נשא ונתן - לתנא קמא מותר ולחכמים אסור. ג. לתנא קמא אין איסור בגולה אלא יום אידם (וכך סובר שמואל), ולחכמים גם בגולה אסור בימים שלפניהם. ד. לתנא קמא אסור ג' ימים לפניהם, ולחכמים רק ביום אחד שלפניהם, והם דברי נחום המדי. ועל דבריו אמרו חכמים 'נשתקע הדבר ולא נאמר'.

הגויים שעושים את יום ראשון לאיד - לרבי ישמעאל אסור לעולם לישא וליתן עמהם, משום ג' ימים שלפניהם וג' שלאחריהם.

לנחום המדי מוכרים לגוי סוס זכר וזקן במלחמה, ובן בתירא מתיר בסוס בין בזכר ובין בנקיבה. ולחכמים אסור בכל סוס, ועל דברי נחום המדי אמרו 'נשתקע הדבר ולא נאמר'. ירק הנקרא 'שבת' - לנחום המדי: מתעשר בין שלקטו כשהוא ירק, בין שלקטו כשהוא זירין, ובין שהניחו עד שצמחו גרעיני זרעו בתוכו. ולחכמים ישתקע הדבר ולא נאמר. ולרבי אליעזר: הגדל בגנה מתעשר ירק וזירין וזרע, אבל הגדל בשדות אינו נאכל אלא זרע כעין חרדל.

שואל אדם את צרכיו - ב'שומע תפלה'.

לרבי יהושע יתפלל אדם ואח"כ ישאל צרכיו, שלמדים ממשה רבינו שלעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל, שנאמר 'ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך וגו', ולאחר מכן 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה'. ולרבי אליעזר שואל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל, ואין למדים ממשה - שגדולת מעשיו וחכמתו רבה, ונאה לו להעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים. ולחכמים שואל את צרכיו בשומע תפילה.

יום שלישי פרשת בשלח - ז' שבט תשע"ח

דף ח' ע"א

אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה - אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה, אומר. כגון אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים. ואם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר יום הכיפורים אומר.

ואלו אידיהן של עובדי כוכבים: א. קלנדא, והוא ח' ימים רצופים של איד לאחר תקופה. ב. סטרנורא - ח' ימים

של איד קודם תקופה. ג. קרטיסים - יום שתפסה בו רומי מלכות (ראה ע"ב). ד. יום גנוסיא של מלכיהם (מבואר להלן דף י'). ה. יום הולדת המלך. ו. יום המיתה. לרבי מאיר בכל אופן, ולחכמים רק אם יש בה שריפה של כלי תשמישו.

יום תגלחת זקנו ובלוריתו, ויום שעלה בו מן הים, ויום שיצא מבית האסורים, ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו - אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד, אבל לפניו ולאחריו מותר. וכן עם אנשים אחרים מותר אפילו אם הם משועבדים לו.

אדם הראשון ראה קודם תקופת טבת שהיום מתמעט והולך - (וגם לסובר בניסן נברא העולם, עדיין לא ראה ימים קטנים כל כך), ישב בתענית שמונה ימים קודם תקופה שמא בגלל חטאו עולם חוזר לתוהו ובוהו וזו מיתה שנקנסה עליו, משראה לאחר תקופה שהיום מאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא, ועשה שמונה ימים טובים. לשנה האחרת עשה לשניהם ימים טובים, הוא קבעם לשם שמים והגויים קבעום לשם ע"ז.

ביום שנברא אדם הראשון, כיון ששקעה עליו חמה ישב בתענית ובכה כל הלילה - שמא בגלל חטאו עולם חוזר לתוהו ובוהו וזו מיתה שנקנסה עליו, וחזה בוכה כנגדו. כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא, עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו, שנברא בקומתו. והיתה לו קרן אחת במצחו, שנאמר 'מקרן' (בלא יו"ד).

רומי שעשתה קלנדא - לרבי יהושע בן לוי כל העיירות הסמוכות לה ומשתעבדות לה אסורות, שהם קונים ומביאים לבני רומי להקריב, ולרבי יוחנן אין האיסור אלא לעובדיה.

סטרנליא וקרטיסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום שהומלך בו מלך - לפניו אסור ולאחריו מותר.

דף ח' ע"ב

עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו - אף על פי שאוכלין משלהם ושותים משלהם ושמש שלהם עומד לפניהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר 'זקרא לך ואכלת מזבח' - משעת קריאה.

וכל שלשים יום שלאחר המשתה - בין אם אמר לו הגוי שעושה את הסעודה מחמת ההילולא, בין אם לא אמר לו, אסור. מכאן ואילך - אם אמר לו מחמת ההילולא אסור, ואם לא אמר לו מותר. וכל זה עד י"ב חודש, אבל לאחר י"ב חודש מותר. ואם אדם חשוב הוא שהגוי שמח בו מאד, אסור. וקודם המשתה אסור משעה שמטילים שעורים בעריבות.

שתי תפיסות תפסה רומי מלכות - אחת בימי קלפטרא מלכתא, ואחת שתפסה בימי יוניס, שעשו עמהם ל"ב קרבות ולא יכלו להם, עד ששיתפו את ישראל והתנו עמהם שאם מהם המלכים מישראל המושלים, ואם מהם המושלים מישראל מלכים, ושלחו ליוונים בדין, מרגלית ואבן טובה איזו מהן יעשה בסיס לחבירו, שלחו להם מרגלית לאבן טובה, אבן טובה ונופך, אבן טובה לנופך, נופך וספר תורה, נופך לספר תורה, שלחו להם אם כן ס"ת אצלינו וגברו עליהם. וכ"ו שנים עמדו בנאמנות עם ישראל, שדרשו 'נסעה ונלכה ואלכה לנגדך', מכאן ואילך דרשו 'יעבר נא אדוני לפני עבדו' ונשתעבדו בהם.

מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית פשטה מלכות רומי הרשעה על ישראל. שמונים שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, ארבעים שנה עד לא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות ולא דנו דיני נפשות, שנתרבו הרוצחים ואמרו מוטב נגלה שלא יתחייבו, שנאמר 'המקום ההוא' מלמד שהמקום גורם.

אלמלא רבי יהודה בן בבא בטלו דיני קנסות מישראל - שפעם

אחת גזרה מלכות הרשעה על ישראל שהסומך והנסמך יהרג, ועיר שסומכין בה תיחרב, ותחומין שסומכים בהם יעקרו. הלך וישב בין אושא לשפרעם וסמך חמשה זקנים, רבי מאיר רבי יהודה רבי שמעון רבי יוסי ורבי אלעזר בן שמוע. וי"א גם רבי נחמיה. כיון שהכירו בהם אויביהם אמר להם 'רוצו', והוא נשאר לפניהם, ולא זז משם עד שנעצו בו שלש מאות לולניאות של ברזל ועשאוהו ככברה.

יום רביעי פרשת בשלח - ח' שבט תשע"ח

דף ט' ע"א

מלכות פרס מלכו בזמן הבית שלשים וארבע שנים, ותפשוה בני יון ומלכו מאה ושמונים שנה, ובני חשמונאי נטלו מלכות מיונים ומלכו ק"ג שנים, והורדוס אחריהם ק"ג שנים. ומכאן ואילך חרב הבית, ומונים מנין השנים לחורבנו. שלטון היוונים נסתיים על ידי הרומאים ר"ו שנים בזמן הבית, והתנא שנה שמלכו ק"פ שנים, לפי שכ"ו שנים הראשונים לא נשתעבדו בישראל.

תנא שטעה במנין הפרטים (של עשרות ואחדים) של שני חורבן הבית, יוסיף עשרים שנה לפרטים שמונה הסופר בשטרות שהם למלכות יון, שהם מלכו ש"פ שנים קודם החורבן, נמצא כשמוסיף עשרים שנה הפרטים שווים, וסימנך 'זה לי עשרים שנה בביתך'. ואם טעה הסופר, ינכה ממנין הפרטים שמנה התנא, וסימנך 'ספרא בצירא תנא תוספאה'.

ששת אלפים שנה העולם עומד - שני אלפים תוהו, והם מבריאת העולם עד שהגיע אברהם אבינו לנ"ב שנים, ומאז התחילו שני אלפים תורה, שנאמר 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', ששעבד בני אדם לתורה עד גמר ד' אלפים לבריאת העולם, והם קע"ב שנים לאחר החורבן. ושני אלפים ימות המשיח, ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו מהם.

תנא שרצה למנות כמה שנים יצאו משני אלפים של ימות המשיח, וטועה במנין הפרטים - יוסיף על מנין הסופר (שהוא ממלכות יון) מ"ח שנים, שמלכות יון עמדה ש"פ שנים קודם החורבן, ושני אלפים התחילו קע"ב שנים לאחר החורבן, ויחד הם תקנ"ב, נמצא שחסר מ"ח למנין של שש מאות. וסימנך 'ארבעים ושמונה עיר'. ואם טעה הסופר, ינכה מ"ח שנים, וסימנך 'ספרא בצירא תנא תוספאה'.

דף ט' ע"ב

מי שאינו יודע באיזו שנה בשבוע למנין שנת השמיטה הוא עומד - יוסיף שנה על מנין השנים מחורבן הבית, שהחורבן היה בשנה שלאחר שמיטה, והמנין התחיל משנה לאחריה (שרוב שנת החורבן היה בפני הבית, שחרב בתשעה באב), ויחשוב כל מאה שנים לשני יובלות, ואת הפרטים לשבועות של שבע שנים, וינכה שני שנים מכל מאה, כשיטת רבי יהודה ששנת יובל עולה לכאן ולכאן - וסימנך 'כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ'.

לרבי חנינא אחר ארבע מאות שנה לחורבן הבית, אם יאמר לך אדם קח שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד לא תקח - שהיא קץ הגאולה, ותקבץ להר הקודש לנחלת אבותיך. ובברייתא שנו כן לאחר ארבעת אלפים ומאתים ושלשים ואחת שנה לבריאת העולם, והם ג' שנים לאחר מנינו של רבי חנינא.

יום חמישי פרשת בשלח - ט' שבט תשע"ח

דף י' ע"א

בגולה אין מונים לשטרות אלא למלכי יוונים בלבד - ומשום כך מונים מתשרי, כדין מלכי עובדי כוכבים שמניינם מתחיל בתשרי ולא כמנין מלכי ישראל שמונים מניסן. ושש שנים

דף י"א ע"א

אונקלוס בר קלונימוס נתגיייר - שלח קיסר אחריו גדוד של רומאים שיחזירוהו, המשיך את לבם במקראות ונתגייירו. חזר ושלח אחריו חבורה אחרת והזהירם שלא יאמרו לו כלום, אמר להם, כל שררה ברומי נוטל ומוליך אבוקה לפני מי שחשוב ממנו, והחשוב ביותר אינו נוטל בפני איש, אבל הקב"ה מוליך ומביא כנגד ישראל, שנאמר 'וה' הולך לפניו יומם', ונתגייירו. חזר ושלח חבורה אחרת והזהירם שלא ידברו עמו, כשהלך הניח ידו על המזוזה, אמר להם מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, אבל הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר 'ה' ישמר צאתך ובוך מעתה ועד עולם', נתגייירו גם הם, ולא שלח אחריו יותר.

'שני גוים בבטנך' - אל תקרי 'גוים' אלא 'גיים', זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם חזרת וקישות וצנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, שהצנון מחתך אוכל, חזרת מהפכו, קישות מרחיב מעיים. והיינו בקטנים, אבל גדולים קשים לגוף כחרבות.

לשיטת חכמים אין איד ביום המיתה אלא כשיש בה שריפה, שמיתתו חשובה להם ועובדים לעבודה זרה. ולרבי מאיר גם אם אין בה שריפה עובדים לעבודה זרה.

שורפים על המלכים ועל הנשיאים מיטתם וכלי תשמישם - ואין זה מדרכי האמורי, שנאמר 'בשלוש תמות ובמשרפות אבותיך המלכים וגו'', שאינה חוקה אלא חשיבות. אונקלוס הגר שרף על רבן גמליאל הזקן כלי תשמישו שהיו שווים שבעים מנה צורי. ועוקרים סוס שרכב עליו. ועיקור בהמה טהורה, כגון עגלה מושכת בקרון, אם יש בה טריפה אסור לעשותו, ואם אין בה טריפה כגון שמנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה, מותר.

דף י"א ע"ב

יום תגלחת זקנו, ויום הנחת בלוריתו, ויום העברת בלוריתו - אסור לשאת ולתת בהם.

איד נוסף יש ברומי אחת לשבעים שנה - שמרכיבים אדם שלם (רמז לעשו) על אדם חיגר (רמז ליעקב שצולע על ירכו), ומלבישים אותו בגדי אדם הראשון, ומניחים בראשו קרקיפלו של רבי ישמעאל (עור פניו), ותולים בצווארו משקל מאתיים זוז של פז, ומחפין את השווקים באבן הנקראת 'אינך', ומכריזים חשבון הקצים כזב הוא, כלומר נבואת יעקב שסופן ליגאל באחרית הימים כזב, ואחיו של אדונינו זיפן הוא, שיעקב רימה את עשו וחשב ליטול את הברכה להיות גביר לעשו, ומי שרואה רואה ושאינו רואה לא רואה, מה הועיל לרמאי ברמאותו ולזיפן בזיפנותו. ומסיימים ווי יהיה לזה (לעשו) כאשר יקום זה (יעקב). והתנא במשנתנו לא מנה אלא איד שיחנו בכל שנה.

כל אלו אידיהם של הרומאים. ואלו אידיהם של פרסיים: 'מוטרדי' 'טוריקסי' 'מוהרנקי' 'מוהריני'. ואלו אידיהם של בבליים: 'מוהרנקי' 'אקניתיה' 'בחנוני', ו' באדר.

חמשה בתי עבודת כוכבים קבועים הן - שבכל השנה עושים עובדיהם יום איד ומקריבים זבחים ואסורים במשא ובמתן לעולם. ואלו הן: בית בל בבבל, בית נבו בכורסי, תרעתא שבמפג, צריפא שבאשקלון, נשרא שבערביא. והוסיפו עליהם: יריד שבעין בכי, נדבכה שבעכו, וי"א נתברא שבעכו. וי"א להיפך: יריד שבעכו ונדבכה שבעין בכי.

לשמואל אין איסור בגולה אלא יום אידם בלבד, רב יהודה התיר לישא וליתן ביום אידם של הסוחרים, לפי שאינו קבוע בכל שנה.

שמלכו יוונים בעילם קודם שפשטה מלכותם בכל העולם אינם בכלל המנין, לפיכך שטר שיש בו שש שנים יתרים, אנו תולים שסופר מדקדק כתבו ומנה שש שנים אלו, ואין אומרים שהשטר מאוחר.

יום גינוסיא של מלכיהם' אסור במשא ומתן - והוא יום שמעמידים בו את מלכם, וכן ביום שמעמידים את בן המלך, ואע"פ שאין מושיבים בגויים מלך בן מלך, שנאמר 'הנה קטן נתתיך בגוים', על ידי נטילת רשות מן השרים מושיבים, כאנטונינוס שביקש רשות להושיב את בנו 'אסורוס'. וכן ביום לידת המלך, וביום לידת בנו, אסור לשאת ולתת עמהם.

עובדות שהיו בין רבי ואנטונינוס: א. אנטונינוס רצה שבנו ימלוך תחתיו, ושיפטר את העיר טבריה ממס לפי שהיו בה חכמים, ולא היה יכול לבקש אלא בקשה אחת, המשיל לו רבי אדם שהרכיב עליו אחר, ונתן יונה ביד העליון, וביקש מתחתון שיאמר לעליון שיניחנה ותפרח. ורמז לו שיבקש שימלוך בנו, וכשתהיה הרשות בידו יפטר את טבריה מן המס. ב. עוד שאל את רבי מה לעשות בחשובי רומי המצערם אותו, הכניסו רבי לגינה ועקר כל יום צנון מערוגתו, ורמז לו שיהרוג אחד אחד ולא יתגרה בכלם, ולא אמרו בפירוש שמא ישמעו חשובי רומי, וגם בלחש חשש ל'עוף השמים יוליך את הקול'.

דף י' ע"ב

עובדות בין רבי ואנטונינוס (המשך): א. בתו של אנטונינוס ששמה 'גירא' עשתה עבירה, שלח לרבי עשב ששמו 'גרגירא', כלומר נגרר לבה של גירא אחר נואפים, שלח לו רבי 'כוסברתא', כלומר שחוט את הבת, חזר ושלח לו אנטונינוס 'כרתא', כלומר אם כן יכרת זרעי, חזר ושלח לו רבי 'חסא' כלומר חוס עלה. ב. כל יום היה שולח לרבי זהב בשקים, ומניח בפייהם חטים, ואמר לשליחים שיביאו חטים לרבי, ורבי השיב איני צריך כי יש לי הרבה, השיב לו אנטונינוס שיהיו לבניך ונכדיך ויהיה להם לשלם למלכים שימלכו אחרי. ג. מערה היתה באה מבית אנטונינוס לבית רבי, ובה היה הולך כל יום עם שני עבדים, וכדי שלא יודע הדבר הרג את הראשון בפתחו של רבי, ולשני בפתח ביתו לאחר שובו. והזהיר את רבי שלא ימצא אדם אצלו, יום אחד מצא את רבי חנינא בר חמא יושב אצלו, אמר לו רבי שאינו בן אדם, ואמר לו שיעורר את העבד הישן ליד הפתח, ומצאו רבי חנינא מת וביקש רחמים והחיה אותו, אמר אנטונינוס יודע אני שיש בכם מחיה מתים ואע"פ כן איני רוצה לראות אדם אצלך בשעה שאבוא. ד. כל יום היה אנטונינוס מאכיל ומשקה את רבי, ורצה לשכב תחתיו כאשר עולה על מצעו, אמר לו רבי אין ראוי לזלזל במלכות כל כך, אמר מי ישימי מצע תחתך לעולם הבא. ה. אנטונינוס שאל את רבי אם יהיה לו חלק בעולם הבא, והשיב לו שכן, ומה שנאמר 'לא יהיה שריד לבית עשו' אינו אלא בעושה מעשה עשו. ומה שנאמר 'שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה', היינו מלכיה ולא כל מלכיה, כל נשיאיה ולא כל שריה.

קיסר שהיה שונא ישראל שאל את החשובים שבמלכותו, מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער, אמרו לו יקטענה ויחיה, אמר לו קטיעה בר שלום שלא יוכל להם, שנאמר 'כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם', כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר בלא ישראל, ועוד שיקראו לך מלכות קטועה, השיב לו קיסר דבריך נכונים, אך מאחר שנצחת למלכות ישליכוך לבית מלא עפר, וקטע את ערלתו ונתן כל נכסיו לרבי עקיבא וחבריו, כלומר מחצה לרבי עקיבא ומחצה לחבריו, יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים.

כאשר מת אנטונינוס אמר רבי: נתפרדה חבילה, וכן כשמת 'אדרכן' שהיה משמש את רב - אמר רב נתפרדה חבילה.